

Epifyytti

Minna Santaoja^a & Tampereen yliopiston liepeiden lounaskollektiivi^b

Normipaikka, normiaika.

Miten ympäristöorientoituneiden tutkijoiden lounasvalinnat muodostuvat?

Lounas 11.30? Tämän kaltainen ytimekäs sähköposti kilahtaa arkisin kello yhdentoista maissa reilun parinkymmenen Tampereen yliopiston hallintotieteisiin assosioituneen tutkijan postilaatikkoon. Lähettäjä vaihtelee. Aktiivisimpia aloitteentekijöitä on kourallinen. Taannoin viestissä tapasi lukea “normiaika, normipaikka” ja se tuli ymmärretyksi. Yhteislähtö lounaalle Pinni A:n aulasta klo 11.30.

Lounaskollektiivi sai muotonsa vuosia sitten, kun tila- ja organisaatiojärjestelyjen seurauksena aluetieteen ja ympäristöpolitiikan sekä kunta- ja aluejohtamisen tutkijoita oli hajasijoitettu yliopiston eri kiinteistöihin. Laitosten lakkauttamisen seurauksena monet työyhteisön tärkeät sosiaaliset käytännöt, kuten keskiviikkokahvit, oli lakkautettu. Aloimme käydä säännöllisesti yhdessä lounaalla, jotta yhteys eri rakennuksissa työskentelevien kesken säilyisi.

Ympäristöstä huolestuneen tutkijan analyttinen katse kohdistuu luontevasti myös omiin arkisiin valintoihin. Lounasporukassamme on vitsailtu, että voisimme kirjoittaa autoetnografiseen aineistoon perustuvan jutun lounaspaikan valintaprosessista. Alue ja ympäristö -lehden Ympäristöpoliittinen ruoka -teemanumero innosti ottamaan ajatuksen tosissaan. Ympäristötutkijatkaan eivät itsestään selvästi aina toimi ympäristön kannalta parhaalla tavalla. Tutkijoiden henkilökohtaisista kulutusvalinnoista keskustellaan vähän silloinkin, kun kulutuskäytännöt ovat tutkimuksen kohteena. Akateemiseen eliittiin kuuluvien ympäristötieteilijöiden voidaan kuitenkin ajatella olevan velvoitettuja tarkastelemaan kriittisesti myös omia valintojaan ja kulkevan etunenässä kohti kestävämpiä käytäntöjä. Nostamme tässä lounasvalintojemme osalta kissan pöydälle.

Tekstin laatimiseen osallistuivat ne lounasremmin jäsenet, jotka kokivat lounaskäytäntöjen pohdinnan mielekkääksi - tekstin työstäminen tarjosi virkistävän tilaisuuden tehdä yhdessä jotakin tavanomaisesta tieteellisestä tekstistä poikkeavaa ja nostaa esiin yhteislounaiden merkitystä. Kaikilla ei ollut aikaa ja kiinnostusta osallistua, ja on syytä mainita myös, ettei lounastapahtuman analysoiminen kaikkien mielestä ollut hyvä idea. Emme kuitenkaan ole ensimmäisiä lounaskäytännöistä kiinnostuneita, sillä esimerkiksi Waterhouse (2010) on kirjoittanut lounaan teoriasta ja käytännöstä, määritellen ”oikeaoppisen” lounaan lähinnä kahdenväliseksi tapahtumaksi. On olemassa vaara, että käytäntöjen analysointi tuottaa itse käytäntöön tarpeetonta monimutkaisuutta ja toimii siten käytäntöä rapauttaen, eikä sitä vahvistaen, kuten ajatus oli. Tämän vuoksi olemme pitäneet tekstin työstämisen suurelta osin erillään itse lounastapahtumasta, jotta prosessi voisi jatkua entisenlaisena - kaoottisen

a. Turun yliopisto, minna.santaoja@utu.fi, b. Pohdintaan osallistuivat Nina V. Nygren, Juha Peltomaa, Johanna Tuomisaari, Jarkko Bamberg, Jenni Kuoppa, Helena Tolkki, Krista Willman, Markus Laine ja Anni Jäntti.

virikstävänä ja demokraattisena, puheenaiheiden rönnyllissä Mike Tysonin saamista osumista ruokaan, lapsiin, lemmikkeihin ja päivänpolitiikkaan.

Ilmastomuutoksen hillinnässä ruokavalion muuttaminen lihaa vähentämällä ja kasvispainotteisuuteen siirtymällä on yksi keskeisimmistä tekijöistä liikkumiseen ja asumiseen liittyvien muutosten ohella. Työpaikoilla ja ystävien parissa nautittujen aterioiden on todettu heijastuvan kokonaisvaltaisesti suhtautumiseemme ruokaan ja vaikuttavan mieltymyksiimme (Kaljonen & Lyytimäki 2016). Suomessa työntekijöiden lounasruokailulla henkilöstöruokalassa on pitkät perinteet ja edelleen suuri osa työntekijöistä nauttii lounaansa henkilöstöruokalassa (Raulio 2011). Henkilöstöruokailulla on ollut niin keskeinen asema kansan ravitsemuksessa ja hyvinvoinnissa, että vuodesta 1971 lähtien ravitsemusneuvottelukunta on antanut erityisesti henkilöstöruokailua koskevia ravitsemussuosituksia, joissa on ravitsemuksellisen laadun ohella ryhdytty painottamaan myös kestäväen kehityksen huomioimista. Raulion väitöstutkimuksen mukaan henkilöstöravintolassa aterioivat työntekijät valitsevat lounaalla useammin tuoreita kasviksia ja kasvis- ja kaluruokia ja käyttävät päiväasolla kaikkiaan runsaammin kasviksia kuin muulla tavoin ruokailevat työntekijät. Yliopiston henkilöstöruokaloissa on päivittäin tarjolla vähintään yksi kasvisvaihtoehto, ja ravintoloissa on nähtävillä ruoan ympäristövaikutuksiin liittyvää informaatiota. Rajoitettujen valinnan mahdollisuuksien tilanteessa kasvisruoan valinta on helppoa, mutta millä tavoin lounasruoka valikoituu tutkijoiden suunnatessa ruokailemaan vapaille markkinoille?

Lounasruokailuun liittyviä valintoja voidaan pitää poliittisena kuluttajuutena, jolloin kuluttajat pyrkivät saamaan aikaan yhteiskunnallisia muutoksia markkinoihin vaikuttamalla (Micheletti 2003). Poliittiselle kuluttajalle ratkaisevaa ei ole ainoastaan hinta, vaan valinnat tehdään arvoihin ja eettisiin näkökohtiin perustuen. Kuluttajatutkimuksen ”kulttuurinen käänne” korosti kulutusta yksilöllisen identiteetin ilmaisemisen keinona, ja näkemys yksilösubjektista oli eräänlainen suhteellisen pysyvien uskomusten ja halujen portfolio (Welch & Warde 2015). Muun muassa Niva ja kumppanit (2014) ovat kuitenkin todenneet kuluttajilla olevan monia syitä valinnoilleen, ja esimerkiksi kasvisruoan valitsemisen taustalla saattavat olla yhtä hyvin terveys- kuin ympäristösyöt. Poliittisen kuluttajuuden ajatus jättää vähälle huomiolle monet jokapäiväiset rutiinit, joilla kuitenkin tavoitellaan muutosta. Muun muassa Elisabeth Shove (2003) on painottanut jokapäiväisten käytäntöjen analysoinnin merkitystä kestävien käytäntöjen normalisoitumiseksi, sekä sosioteknisten järjestelmien käytäntöjä muokkaavaa vaikutusta. Käytännöllä viitataan sosiaalisesti jaettuihin toimintoihin, joihin liittyy niin materiaalisia, kehollisia, ajatuksellisia ja affektiivisiä komponentteja (Welch & Warde 2015). Kestäviin ruokavalintoihin liittyen Halkier (2010) painottaa lisäksi diskursiivisuutta, sosiaalista vuorovaikutusta ja yhteisiä toimintatapoja synnyttävien normien luomista. Tämän kaltainen näkemys käytäntöteoriasta vaikuttaa yhteensopivalta autoetnografisen tarkastelumme kanssa.

Vaikka päivittäisen lounaskäytäntömme suurin merkitys lieneekin yhteisöllinen, ovat lounaskäytännöt poikineet monenlaista ajatustenvaihtoa myös kulutus- ja ruokavalintojen suhteen. Pohdimme seuraavassa, nouseeko, ja millä tavoin, ruokavalion kestävyys lounaskäytännössämme esiin. Minkälaiset reunaehdot määrittävät lounaspaikan ja ruoan valintaa? Entä ovatko ekologisesti tiedostavien tutkijoiden yhteiset lounaat muokanneet osallistujien lounas- ja ruokailukäytäntöjä myös muualla syötäessä? Tarkastelemme lounaskäytäntöjämme seuraavassa lounasporukan muodostumisen, lounaspaikan valinnan, ruoan valinnan sekä lounas keskustelujen näkökulmista.

Lounasporukan kasautuminen

Vaikka lounaskäytäntömme on vakiintunut, käydään siihen liittyen silti päivittäinen viestien vaihto. Nälkäisin, suurinta seuran kaipuuta poteva tai nopein ja aktiivisin aloittaa ketjun, johon vastaamalla päivän seurueeseen ilmoitaututaan mukaan. Lounaalle voi toki liittyä ilman ennakkoilmoittautumistakin. Ilmoittautuneen lounasporukan kokoonpanosta voi päivittäin ennakoita, minkälaisiksi lounaspaikkaa ja -ruokaa koskevat valinnat muodostuvat. Päivittäisen viestien vaihdon funktio on paitsi varmistaa lounasseura, ehkä ennen kaikkea virittää päivittäiseen prosessiin.

Mulle muodostuneessa työskentelyrutiinissa työhuoneen, kodin ja muiden paikkojen välillä lounas on aika monella tavalla ankkuroina ja päiviä jäsentävä asia. Lounaslistan kilabdukset sähköpostiin ovat mukavia vaikei edes pääsisi mukaan -- käytännöllä on ilman muuta myös merkityksensä.

Viime aikoina “normiaika” ei ole ollut enää itsestäänselvyys, vaan olemme kenties siirtymässä kohti keskieurooppalaisempaa aikataulua. Lounaalle lähtö tapahtuu yhä useammin kello 12, joskus vasta kello 13. Osalle lounaskollektiivistamme lounaan tärkeä funktio on jaloittelu ulkoilmassa ja fyysisen etäisyyden ottaminen työhön. Yliopistoravintoloiden tarjonta on monille tullut vuosien varrella liiankin tutuksi. Tämä on tarkoittanut jalkojen suuntaamista pois kampukselta, useimmiten läheiselle Tullin alueelle. Yliopistolta poistuminen on myös ajankäyttölinen valinta, jonka vuoksi kaikki kollektiivin jäsenet eivät päivittäin ehdi mukaan. Sähköpostilla mukaan ilmoittautuneiden lukumäärästä voi myös ennakoida päätöksenteon ja siirtymien hitauksia omaa ajankäyttöään pohtiessaan.

Lounasremmimme kokoonpano on vaihdellut. Uudet lounastajat on toivotettu tervetulleeksi ja toisinaan työpaikkaa vaihtaneet ovat pyytäneet poistua listalta. Päivittäin lounastajien määrä vaihtelee noin kahden ja kahdeksan välillä. Ikähaarukamme on noin 30–50 vuotta. Merkillepantavana olemme pitäneet, että verkosto on luonteeltaan aidosti avoin ja vastaanottava.

Verkostoa ei hallinnoi kukaan. Porukan kanssa voi käydä lounaalla monta kertaa viikossa tai kerran vuodessa, eikä kumpikaan herätä kummastelua. Inklusiivisuus näkyy erityisesti työyhteisöön tullessa ja sieltä lähtiessä. Uusi ihminen voi tulla avoimeen ryhmään haluamallaan intensiteetillä. Yliopistolta poislähtevä voi pysyä mukana, niinku vaikka mä täs. Erityisen hienoa onkin sosiaalista koheesiota luova ilmapiiri, jossa juuri esim. työttömyys ei aiheuta sosiaalisesti minkäänlaista pudotusta. Yliopistolta häviävä ei ole häviävä.

Lähtö lounaalle tapahtuu edelleen normipaikasta, mutta lounastajia liittyy usein mukaan myös matkan varrelta, kotoa, palaverista tai muista työtiloista. Mikäli lounaspaikka ei vielä ole tiedossa, varmistetaan kohde puhelimitse joltakin ydinjoukon jäseneltä esimerkiksi WhatsApp-viestillä.

Lounaspaikan valinnan kaoottinen prosessi

Kun seurue on kokoontunut ja matka lounaspaikkaan alkaa, käynnistyy kaoottinen ja demokraattinen neuvotteluprosessi lounaspaikan valitsemiseksi. Ympäristön tarjoumat asettavat tietysti valinnalle ensimmäiset reunaehdot. Toisinaan ehdotus lounaspaikaksi on tehty jo edeltävässä sähköpostikeskustelussa tai se tehdään lähtöpisteessä lounaslistojen selailun perusteella. Etukäteen ehdotettuihin rajauksiin ei aina suhtauduta suopeasti, vaan niiden on myös koettu sotivan porukan vakiintuneita päätöksentekokäytäntöjä vastaan. Erikoisruokavalioiden noudattajat katsovat tiedot lounasvaihtoehdoista etukäteen muita useammin ravintoloiden verkkosivuilta (myös Kaljonen & Lyytimäki 2016). Useimmiten lähtö lounaalle tapahtuu siten, että lähdemme yliopiston pihasta kävelemään ja vaihdamme samalla kuulumisiamia. Jossain kohdin liikettä joku kysyy “onko meillä kohde”. Kysymys saattaa hetkeksi pysäyttää liikkeen ja käynnistää neuvotteluprosessin, joka sisältää monia julkilausuttuja ja ääneen lausumattomia muuttujia.

Lounaspaikan valinta käynnistyy eräänlaisella yleisielialojen tunnustelulla – mikä voisi olla tänään vuorossa. Ratkaiseva merkitys paikan valinnassa on ihmismaantieteen perusolottuvuuksilla – tilalla, paikalla ja ajalla – mutta valinta ei suinkaan tyhjene näihin. Toisinaan paikan valintaa rajaa porukan koko – lounasporukan lähetessä toisinaan kymmentä henkeä asettavat lounasravintoloiden tilat rajoituksia. Paikan valintaan vaikuttaa myös vuodenaika ja sääolosuhteet: kesäisellä ilmalla hakeudumme mielellämme lounastamaan terassille, kun taas kaatosateella saatetaan kävelymatka ulkosalla pyrkiä pitämään lyhyenä. Tavallisesti lounasretkemme suuntautuvat läheiselle Tullin alueelle, mutta erityistilanteissa saatamme suunnata lounaalle kauemmaksikin. Erityistilanteita voivat olla akatemiahaun

päättymisen, jonkun syntymäpäivä tai perjantai, ja tällöin lounaaseen saattaa kuulua myös lasi viiniä.

Lounaspaikan valintaamme vaikuttaa ratkaisevasti keitä porukkaan kyseisenä päivänä kuuluu: osallistujien ruokavaliot, käytettävissä oleva aika, missä kukin on lähipäivinä syönyt sekä kunkin henkilökohtaiset makumieltymykset. Monikaan ei halua syödä samassa paikassa useana päivänä peräkkäin, ja kaikki eivät esimerkiksi pidä mausteisesta ruoasta, mikä sulkee pois vaikkapa intialaisen ravintolan. Matkan varrella saatamme katsastaa tielle osuvien lounasravintoloiden päivän listan, ja mikäli se ei tyydytä joukkomme odotuksia, jatkamme matkaa seuraavaan kohteeseen. Osa alueen ravintoloista on joillekin lounastajille pois suljettuja aikaisempien huonojen kokemusten vuoksi. Tässä kohdin prosessia toisinaan kaivetaan esiin kännykkä tai kaksi lounaslistojen tarkastelemiseksi ja askelten säästämiseksi. Koska suurin osa lounasporukastamme syö kasvispainotteisesti, keskeinen lounaspaikan valintakriteeri on kelvollisen kasvisruoan saatavuus. Tämä saa kuitenkin jälleen lounastajille erilaisia merkityksiä riippuen esimerkiksi siitä, kuinka kevyesti tai tukevasti kukin haluaa lounaalla syödä. Paikka saattaa valikoitua sen perusteella, että tarjolla on uutta kiinnostavaa ruokaa maisteltavaksi, tai että tarjolla on vaikkapa erityisen hyväksi havaittua mustajuurikeittoa.

Lounasremmin sosiaalisten käytäntöjen ja kirjoittamattomien sääntöjen oppiminen matkan varrella on ollut mulle mielenkiintoista: minne mennään, kenellä on yleensä preferenssejä ja kenelle on ihan sama, ja mikä vaikuttaa valintaan (erityisruokavaliot, just eilen käytiin...). Itse yleensä katson listat etukäteen, koska mulle on aika paljon väliä mitä syön (paitsi ympäristöpoliittisen ajatuksen tai kestävyuden kannalta, myös sitä kautta minkä koen mulle terveelliseksi/mistä tulee hyvä olo mahaan). Suurin osa taas ei ole katsonut etukäteen, ja sitten ojelehditaan, mikä on kiinnostavaa. Sitten jollain perusteella valitaan paikka. Se ei usein ole mulle yksöisvaihtoehto juuri sinä päivänä ruokien tarjonnan suhteen, mutta sosiaalinen betki yksin huoneessa vietettävän päivän keskellä on usein lopulta kuitenkin tärkeämpää kuin tietty ruoka.

Lounasvalintoja tehdessä ei kuitenkaan ole syntynyt päättäjien ja marttyyrien tai muitakaan klikkejä, vaan verkoston päätöksentekokyky on säilynyt poikkeuksellisen demokraattisena. Vaikka kyseisenä päivänä valinta ei olisi ollut itselle se mieluisin, on lounastajalla seuraavana päivänä jälleen mahdollisuus tuoda esiin omat preferenssinsä ja rajata valintojen avaruutta lounaspaikalla ehdottamalla.

Ympäristötutkijoiden ruoka-aineympyrä

Lounasporukkamme ruokavaliota on kuvattu monikärkiohjuksena, mikä aiheuttaa omat haasteensa lounaspaikan valinnalle. Lounasporukassamme on keskimääräiseen väestöön nähden enemmän kasvispainotteisesti syöviä, samoin vaikkapa Suomen ympäristökeskuksen työntekijöissä (Kaljonen & Lyytikäinen 2016). Lounasporukkaan on usein kuulunut ainakin yksi vegaani ja yksi gluteenitonta ruokavaliota noudattava. Tämä on lähtökohtaisesti rajannut lounaspaikan valintaa jonkin verran, sillä vegaanista tai sopivaa gluteenitonta ruokaa ei itsestään selvästi ole tarjolla missä tahansa lähialueen lounasravintoloista. Pohdittaessa lounaaseen liittyviä ympäristöulottuvuuksia, nousee sesongin mukainen kasvisruoka ja erityisesti vegaaniruoka esiin eräänlaisena moraalisen mittatikkuna. Jo valmiiksi kasvispainotteisesti syöville ympäristötutkijoille ei ole ongelma syödä lounaalla vegaanisesti. Vegaaninen reunaehto näyttäytyy pikemminkin mahdollisuutena oman ruokavaliion muuttamiselle kestävämpään suuntaan.

Mä luulen että sillä on pitkällä tähtäimellä ollut aika iso merkitys, että porukassa on ollut mukana ainakin yksi vegaani, vaikkei tästä sen suurempaa numeroa olekaan tehty. Vegaaniruokavaliion huomioon ottaminen lounaspaikan valinnassa on tavallaan normalisoitunut itselle vegaaniruokavaliota. Samalla ruokalistoja on oppinut katsomaan vegaaninäkökulmasta, ja kun kaverin lautasta on katsellut, on tullut semmonen olo ettei vegaani juuri jää mistään paitsi. Vaikka ite olenkin ollut parikeymmentä vuotta jonkun sortin kasvisyöjä, eli syönyt maitotuotteita ja toisinaan kalaa, on vegaaninuden pohdinta kannustanut entistä useammin valitsemaan vegaanivaihtoehdon. On siinä eikka vähän sitäkin, että tuossa tiedostavassa

porukassa haluaa ikään kuin näyttää ”parhaat kasvonsa”. Muualla syödessä voi sitten välillä antaa periksi mieliteille ja vetäistä fish & chips –annoksen, tai sivuttaa juustoa leivän päälle.

Monet ruoantuotantoon liittyvistä ympäristö- ja eettisistä kysymyksistä tietoiset tutkijat söisivät mielellään vegaanisesti, mutta omassa arjessa ruokavalintoihin vaikuttavat myös muualta tulevat reunaehdot, kuten puolison ja lasten ruokamielitykset ja mahdolliset allergiat. Tottumukset ja arjen kiire tuovat hitautta muutoksiin, sillä uusien reseptien kokeilu vaatii suunnittelua. Minkäänlaista käännytystä lounasporukassamme ei ole harrastettu, vaikka erilaisia ruokavalioita toisinaan humoristisesti kommentoidaankin. Vegaanisen reunaehdon mukanaolo lounasneuvotteluissa on kuitenkin normalisoitunut veganismia. Toisaalta jokapäiväiset neuvottelut sekaruokailijoiden kanssa saattavat olla vegaaniruokavaliota noudattaville raskaita, kun vegaaniruoan saatavuus on vain yksi tekijä sekavan demokraattisessa päätöksentekoprosessissamme.

Tietoa ja kampanjointia veganismiin liittyen on tarjolla monelta taholta muun muassa sosiaalisen median kautta, ja onkin hankalaa eritellä missä määrin vegaanisen vaihtoehdon normalisoituminen lounasporukassamme on johtunut veganismin yleistymisestä ylipäätään ja missä määrin nimenomaan lounaskäytännöistämme. Muutama lounasporukastamme on osallistunut vegaanihaasteeseen ja moni on alkanut miettiä kulutusvalintojaan entistä tarkemmin ja vähentänyt esimerkiksi lihan syöntiä. Vaikka vegaanihaasteeseen ei pidemmän päälle olisikaan sitoutunut, on kokeiluista saattanut jäädä arkeen huomaamatta uusia käytäntöjä, kuten vegaaninen lätytäikina. Valtaosa lounasporukastamme on kokenut elämäntilanteeseensa sopivaksi kasvispainotteisen mutta tarvittaessa enemmän tai vähemmän joustavan ruokavaliion.

Ruokavaliion joustavuus tekee osalle lounasporukkaamme mahdolliseksi lounasruoan lopullisen valinnan aistinvaraisesti paikan päällä. Liharuokaan kallistuvaa valintaakaan ei joukossa katsota karsaasti. Myös Kaljonen ja Lyytimäki (2016) ovat painottaneet aistinvaraisen arvion merkitystä ruokavalinnassa: lopulta lautaselle valikoituu ruoka, joka näyttää ja tuoksuu hyvältä ja antaa lupauksen myös hyvästä mausta. Toisinaan lounasporukassa olemme ottaneet aktiivisen roolin poliittisina kuluttajina ja antaneet palautetta lounasravintoloille saatavilla olevaa kasvisruokaa koskien.

Lounas keskustelujen sietämätön keveys

Ruoan äärellä on luontevaa keskustella monista asioista. Monet työasiat tulevat lounailla hoidetuiksi, mutta pääasiassa keskustelu liikkuu muissa aiheissa. Ruoasta kiinnostuneelle porukallemme luonteva keskustelun aihe on itse ruoka. Annosten laatua, ruoan makua, ulkonäköä ja hintaa arvioidaan. Keskustelu saattaa kääntyä raaka-aineiden kotimaisuuteen ja trendikkyyteen ja kotona tehtyihin kokkauskokeiluihin. Nivan ja kumppaneiden (2014) mukaan ruokavaliion terveellisyys ja ylipäätään kiinnostus ruokaan ja ruoanlaittoon ovat yhteydessä kestäviin ruokavalintoihin. Lounaalla käymiemme keskustelujen voidaan ajatella lisäävän lounasporukkamme kasvisruokaan liittyvää tietoutta ja innostavan ruokaan liittyviin kokeiluihin myös arkilounaiden ulkopuolella.

Akateemiseen maailmaan pesiytyneestä mittaamis- ja suorittamiskulttuurista ei aina päästä irti lounaillakaan. Lounaat tarjoavat tärkeän areenan vertaistuelle ja yliopistoelämän nurjien puolten yhteiselle käsittelylle, mutta aina keskustelu työasioista ei ole voimaannuttavaa.

Mä koen yhteiset lounaat joskus raskaina, ja osin siksi käynkin aika harvoin. Mulle on ylipäätään raskasta olla isommissa porukassa ja sit kun ihmiset luettelee tekemisiään yms niin tulee paska tutkija -fiilis, ei musta ole tähän (ja sit kun käy harvemmin, kokee itsensä vähän ulkopuoliseksi).. Mut samalla on tärkeitä ja kiva nähdä ihmisiä.

Lounasremmimme jäsenillä on erilaisia tarpeita ja toiveita yhteisön tiivyyden suhteen, ja kuten yllä kuvasimme, avoin yhteisö mahdollistaa siihen liittymisen kunkin toimomalla intensiteetillä. Julkaisu- ja rahoituskilpailun ilmapiiristä huolimatta lounasremmin jäseniä yhdistää kokemus akateemisen elämän prekaariudesta, ja osaamme iloita myös toistemme onnistumisista.

Rutiinien kauneudesta

Noin klo 12.30 lounasporukka palailee takaisin työpisteilleen. Joku joukosta lähtee eri suuntaan asioilleen. Huikataan heipat, nähdään taas, huomisen perään ei kysellä. Seuraavana päivänä prosessi käynnistyy alusta viestien vaihdolla. Kokemukset kertyvät ja prosessissa saattaa olla jokin uusi muuttuja, esimerkiksi lähistölle ilmestynyt uusi lounasravintola, joka vaikuttaa kasvisruokailijan näkökulmasta lupaavalta. Käydäänkö testaamassa?

Autoetnografinen lounastapahtuman tarkastelumme paljastaa päivittäiseen, rutiinimaiseen käytäntöön liittyvät moninaiset muuttujat. Päivittäinen deliberaatioprosessi erilaisten tarpeiden ja mieltymysten yhteen sovittamiseksi on saanut lounasjoukkomme aktiivisesti tekemisiin ruokavalintoihin liittyvien kysymysten kanssa, mitä Niva *ym.* (2014) pitävät edellytyksenä kestävien ruokailutottumusten omaksumiselle (”engaging with food”). Ruoan ympäristöulottuvuus ei ole päivittäin lounastapahtumassa eksplisiittisesti läsnä, sillä valikoituneen joukkomme voidaan olettaa olevan perillä ruokavalintojen ympäristövaikutuksista. Vaikka olemme ehkä keskimääräistä kiinnostuneempia ruoasta ja myös innokkaita kotikokkailijoita, voidaan kyseenalaistaa, onko lounasjoukkomme ruokavalintoihin erityisesti kestävästä ruokailun etunenässä, vai reagoimmeko lähinnä yhteiskunnallisiin muutoksiin ja tarjontaan.

Olemme tässä pyrkineet tiheään kuvaukseen lounastapahtumasta pystymättä kuitenkaan kuvaamaan sitä mitenkään kattavasti. Lounasvalintojen muodostumisen moniulotteisuus ei tyhjene mihinkään yksittäiseen teoreettiseen näkökulmaan. Käytäntö on osittain hyvin rutinoitunut, mutta muuttuu ja syntyy kuitenkin päivittäin uudelleen lounasvalinnoista neuvoteltaessa. Lounastapahtumaan liittyy vaihtelevasti tietoisia poliittisen kuluttajuuden elementtejä, eivätkä kokemuksemme sulje ulos näkemystä ruokavalinnoista identiteetin ilmaisunakaan. Toisinaan on kyse vain tankkaamisesta, jotta jaksaa vielä iltapäivänkin tutkia.

Yhteinen lounas työpäivän lomassa on tärkeä henkireikä. Lounaskollektiivin merkitys on ennen kaikkea yhteisön hyvinvoinnissa ja koossa pitämisessä. Lounaslistan pohjalta on koottu myös samanlaisella avoimuuden periaatteella toimiva epävirallinen työhyvinvointi- eli tyky-lista, jonka kautta olemme itseorganisoituneet kesäiselle piknikille, keikoille, minigolfia pelaamaan ja baari-illoja viettämään. Lounaskäytännön merkityksestä kertoo sekin, että kollektiivi on saanut kiitosta useammankin väitöskirjan esipuheessa.

Tämän kirjoituksen osalta tavoitteemme kokeilevasta yhdessä tekemisestä ei aivan toteutunut, vaan teksti syntyi lopulta muiden kiireiden vuoksi yksilövetoisesti. Autoetnografinen tarkastelumme korostaa ruokavalintojen muodostumista *sosiaalisena* tapahtumana, jossa merkityksellistä ei ole ainoastaan ruokaan liittyvä tieto ja arvovalinnat, vaan myös itse ruokailutapahtuma, sen ilmapiiri ja lounaalla käydyt keskustelut. Tietomme, arvomme, asenteemme, tottumuksemme, uskomuksemme ja ruokavaliomme eivät ole kiveen hakattuja – olemme oppimiskykyisiä yksilöitä.

Johtopäätöksenä esitämme, että kestävien ruokailutottumusten edistämisessä on syytä kiinnittää entistä enemmän huomiota sosiaaliseen oppimiseen ja yhteisön rakentumisen monimerkityksisyyteen. Vaikka ruoantuotannon ja –kulutuksen kestävyys edellyttää rakenteellisia ratkaisuja, on myös yksilön mahdollista edistää siirtymää kestävyteen puheeksi ottamalla, esimerkiksi näyttämällä ja kasvisruoan vähäeleisellä normalisoinnilla.

Lähteet

- Halkier, B. (2010) *Consumption Challenged*. Ashgate, Farnham.
- Kaljonen, M. & Lyytikäinen, J. (2016) Kestävä ruokavaliom edistäminen lounasruokailussa. Ilmastovalintamerkintä testissä. *Suomen ympäristökeskuksen raportteja 5/2016*. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/159951/SYKEra_5_2016.pdf?sequence=1
- Micheletti, M. (2003) *Political virtue and shopping. Individuals, consumerism, and collective action*. Palgrave Macmillan, New York.
- Niva, M., Mäkelä, J., Kahma, N. & Kjaernes, U. (2014) Eating sustainably? Practices and background factors of ecological food consumption in four Nordic countries. *Journal of Consumer Policy* 37, 465 – 484.
- Raulio, S. (2011) Lunch eating patterns during working hours and their social and work-related determinants. Study of Finnish employees. *Academic dissertation*. National Institute for Health and Welfare, Helsinki. <http://www.julkari.fi/handle/10024/80069>

- Shove, E. (2003) *Comfort, Cleanliness and Convenience: The Social Organization of Normality*. Berg, Oxford.
- Waterhouse, K. (2010) *The theory and practice of lunch*. Revel Barker.
- Welch, D. and Warde, A. (2015) "Theories of Practice and Sustainable Consumption", in Reisch, L. and Thøgersen, J. (eds.) *Handbook of Research on Sustainable Consumption*, 84-199. Edward Elgar Publishing, Cheltenham, United Kingdom.